

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-18>

УДК 342.92

ГРИШИНА Н. В.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувачка кафедри державно-правових дисциплін

E-mail: grishinanavi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6828-5338>

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Харків, 61022, майдан Свободи, 4

ЩОДО ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

АНОТАЦІЯ. Ефективність публічного адміністрування та захисту прав людини прямо залежить від основоположних ідей праворозуміння, закладених у суспільстві. Принципи адміністративного права формують загальнолюдський вимір права, символізуючи дух права, що є основою правової системи. З огляду на це, доктринальний підхід до аналізу європейської адміністративно-правової доктрини, а також трактування принципів європейського адміністративного права, є надзвичайно важливою науковою проблемою, яка потребує подальших досліджень та розробок вітчизняними правознавцями.

Органічною складовою сучасного євроінтеграційного курсу України є процес гармонізації національного законодавства із правовою системою Європейського Союзу, в межах якого особливе значення набуває адаптація норм та принципів адміністративного права. Така адаптація передбачає не лише формальне зближення нормативно-правових актів, а й глибше — сприйняття правових стандартів функціонування публічної адміністрації, що склалися у межах адміністративного простору ЄС.

Важливим нормативно-доктринальним орієнтиром у цьому напрямку слугує Концепція адміністративної реформи в Україні, у якій, ще на етапі її розроблення, було задекларовано цільову установку на поетапне створення такої системи публічного управління, яка забезпечить поступове входження України до кола високорозвинених, правових, демократичних держав європейського типу. У цьому документі чітко простежується вплив європейських принципів організації виконавчої влади, вироблених практикою Європейського Союзу, а також науковою думкою у сфері європейського адміністративного права.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: публічне управління, правова система, публічний інтерес, європейські принципи, адміністративна діяльність, правова процедура, інструменти.

Як цитувати: Гришина Н. В. Щодо властивостей принципів адміністративного права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2025. Вип. 40. С.171-176. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-18>

In cites: N. V. Hryshyna(2025). On the properties of the principles of administrative law. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (40), P.171-176. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-18>(in Ukrainian)

Виклад основного матеріалу. Концепція адміністративної реформи в Україні заклала підвалини для цілеспрямованого впровадження принципів європейського адміністративного права у національну адміністративно-правову систему. Йдеться, зокрема, про такі засади, як відкритість, пропорційність, ефективність, доброчесність, орієнтація на результат, підзвітність і служіння публічному інтересу — саме ці принципи, як засвідчує практика інституцій ЄС, лежать в основі ефективного та демократичного публічного адміністрування.

Таким чином, слід констатувати, що національна адміністративна реформа вже на етапі концептуального планування орієнтувалася на запозичення та адаптацію європейських принципів публічного управління, які поступово трансформуються у складову частину

принципової системи вітчизняного адміністративного права.

Відтак, вивчення, інтерпретація та впровадження принципів європейського адміністративного права становить не лише теоретичний, а й прикладний інтерес для вдосконалення правового регулювання у сфері публічного адміністрування в Україні.

Європейське адміністративне право є важливим елементом правової системи Європейського Союзу (ЄС), адже формує засади взаємодії між публічною адміністрацією, громадянами та юридичними особами.

Принципи європейського адміністративного права виступають основою для забезпечення законності, прозорості та ефективності адміністративних процедур у межах ЄС та країн, що прагнуть інтеграції до європейського правового простору.

Ці принципи не лише регулюють діяльність публічних інститутів, але й сприяють гармонізації національних адміністративних систем із європейськими стандартами.

Крім того, принципи європейського адміністративного права є фундаментальними положеннями, що визначають організацію, функціонування та взаємодію публічної адміністрації з іншими суб'єктами права та формують правову основу діяльності публічної адміністрації в межах Європейського Союзу (ЄС). Вони мають важливе значення у забезпеченні верховенства права, прозорості, справедливості та ефективності адміністративних процедур. Визначення поняття «принципи європейського адміністративного права» варіюється залежно від доктринальних підходів європейських вчених, і тому в таких визначеннях будуть відображені як національні правові традиції, так і наднаціональний підход, характерний для права ЄС.

Не можна не звернути увагу на те, що принципи європейського адміністративного права не мають єдиного загальноприйнятого визначення в законодавстві ЄС, але вони виводяться з установчих договорів, судової практики Європейського Суду Справедливості (ЄСС) та доктринальних розробок вчених, представників різних країн ЄС.

Німецький вчений Юрген Шварце визначає принципи європейського адміністративного права як «загальні правові норми, що мають обов'язковий характер і спрямовані на гармонізацію адміністративної практики в межах різноманітних правових систем держав-членів ЄС» [1]. У свою чергу, німецький вчений Крістіан Каллес визначає принципи європейського адміністративного права як «правові інструменти, що поєднують наднаціональну інтеграцію з національною автономією, зокрема через принципи субсидіарності та пропорційності». Він підкреслює їхню роль у розмежуванні компетенцій між ЄС і державами-членами [2].

Професор публічного права Жан-Бернар Аубі у своїй праці *Globalisation, Law and the State* (2017) принципи європейського адміністративного права розглядає як «сукупність цінностей і процедурних стандартів, що формують правову основу діяльності публічної адміністрації в ЄС, поєднуючи національні традиції з наднаціональними вимогами». Підкреслює, що принципи європейського адміністративного права мають гібридний характер, оскільки вони інтегрують романо-германські, англо-саксонські та скандинавські правові традиції, створюючи унікальну систе-

му, орієнтовану на захист прав громадян і забезпечення демократичного врядування. Також звертає увагу на тому, що принципи європейського адміністративного права, такі як повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, відображають фундаментальні цінності ЄС, закріплені в статті 2 Договору про Європейський Союз [3]. При цьому розглядає принципи як інструменти, що забезпечують належну правову процедуру (due process) в адміністративних процесах, наприклад, право на слухання чи доступ до інформації, а також відзначає, що принципи європейського адміністративного права впливають на формування глобального адміністративного права, ЄС після цього є прикладом наднаціональної системи, що гармонізує різноманітні правові культури [4].

Погляди Жан-Бернара Аубі становлять значну теоретико-методологічну цінність для осмислення природи та принципів європейського адміністративного права, адже дослідник виходить із глибокого розуміння загальноєвропейських правових стандартів та основ адміністративного права, починаючи їх аналіз із принципів, що лежать в основі функціонування європейського адміністративного права. Особливу увагу він приділяє ролі цих принципів у гармонізації адміністративно-правових систем держав — членів Європейського Союзу.

Водночас його теоретична модель виходить за межі національного правового поля, пропонуючи бачення європейського адміністративного права як основної галузі права ЄС, здатної забезпечити ефективні механізми врядування в ширшому – глобальному – значенні. Такий підхід заслуговує на увагу як з боку доктрини, так і з боку практики правозастосування в умовах формування єдиного правового простору Європи.

Наприклад, британський вчений Пол Крейг визначає принципи європейського адміністративного права як «динамічну систему правових засад, що розвиваються через судову практику ЄСС і які спрямовані на забезпечення підзвітності адміністративних органів». У цьому визначенні вчений підкреслює роль судової практики у формуванні принципів європейського адміністративного права [5]. Ще один погляд правознавця Джакінто делла Кананеа, який розглядає принципи європейського адміністративного права як «універсальні стандарти належного врядування, що застосовуються до всіх рівнів адміністративної діяльності в ЄС». Він звертає увагу на ролі

принципів європейського адміністративного права у захисті прав громадян [6].

Огляд позицій провідних європейських дослідників дає підстави стверджувати, що принципи європейського адміністративного права розглядаються як основа, на якій вибудовується вся система взаємодії між публічною адміністрацією, громадянами та іншими учасниками правових відносин у межах Європейського Союзу. Попри відсутність єдиного офіційного визначення, науковці одностайно визнають обов'язковий характер цих принципів для адміністративної діяльності, що має відповідати вимогам прозорості, справедливості, ефективності та правової визначеності.

У дослідженнях Юргена Шварце принципи тлумачаться як правові норми, що діють безпосередньо і підлягають застосуванню у національних системах. Крістіан Каллес виокремлює їх здатність підтримувати рівновагу між повноваженнями органів ЄС та держав-членів. Пол Крейг наголошує на ролі судових рішень у розвитку адміністративного права ЄС, а Джакінто делла Кананеа підкреслює значення належної процедури та захисту прав. Жан-Бернар Аубі тлумачить принципи як сукупність правил і ціннісних орієнтирів, що мають забезпечити якість публічного управління.

Таким чином, у зарубіжній літературі поступово формується уявлення про принципи як складову, що забезпечує єдність адміністративної політики ЄС.

Підхід європейських науковців дозволяє побачити принципи європейського адміністративного права не тільки як юридичні норми, а як елементи, що забезпечують функціонування адміністрації на засадах людської гідності, свободи, рівності, законності та поваги до прав.

Ці принципи не обмежуються регулюванням поведінки посадових осіб, а визначають зміст і спосіб реалізації управлінських рішень у межах ЄС. Розглядаються принципи як основне джерело легітимності влади, через яке забезпечується справедливе врядування і передбачуваність для учасників адміністративних процедур.

З наведеного вище бачимо, що у науковій доктрині України та держав Європейського Союзу сформувалися різні підходи до тлумачення сутності принципів адміністративного права. Українські дослідники розглядають принципи адміністративного права як важливий елемент формування національної системи права, як основи діяльності органів публічної влади, гарантією забезпечення ре-

алізації прав і свобод громадян. В адміністративному праві держав ЄС, навпаки, принципи мають наднаціональний вимір, виступаючи засобом уніфікації механізмів публічного адміністрування.

Поряд з цим, в обох підходах можна виявити спільні риси:

- визнання об'єктивного характеру принципів, що зумовлені загальними закономірностями функціонування права;
- розуміння принципів як основи формування адміністративно-правових норм;
- підкреслення ціннісного змісту принципів, що пов'язується з ідеями верховенства права, свободи, рівності та демократичності;
- нормативне закріплення принципів у правових актах або формування їх шляхом судової практики;
- спрямованість принципів на гарантування прав і законних інтересів приватних осіб у відносинах з органами публічної влади.

Поряд із цим, спостерігаються і значні розбіжності у поглядах на принципи адміністративного права. Так, вітчизняні вчені переважно фокусуються на внутрішньодержавному адміністративному регулюванні, тоді як адміністративісти країн ЄС зосереджуються значенні принципів адміністративного права у публічному адмініструванні у межах міждержавного об'єднання. В Україні джерелами принципів адміністративного права виступають Конституція, законодавчі акти, а також доктринальні напрацювання, тоді як у праві ЄС – установчі договори, регламенти, директиви та рішення Суду ЄС. Вітчизняні дослідники часто пов'язують принципи з морально-етичними орієнтирами, тоді як у праві Європейського Союзу переважає техніко-юридичне розуміння принципів адміністративного права.

В Україні застосовується детальна класифікація принципів відповідно до їх функціонального призначення, натомість у праві ЄС спостерігається прагнення до спрощення та узагальнення. У європейських країнах велике значення надається підвищенню ефективності публічного адміністрування та прозорості діяльності інституцій ЄС, чому підпорядковується зміст і система принципів європейського адміністративного права.

В Україні домінує нормативно-ціннісний підхід до тлумачення принципів адміністративного права із посиланням на етичні засади, натомість у країнах ЄС принципи адміністративного права розглядаються переважно через правозастосування, насамперед судовими органами.

Таким чином, слід зазначити, що порівняльно-правовий аналіз принципів адміністративного права та принципів європейського адміністративного права свідчить про наявність як спільних, так і відмінних підходів до до тлумачення відповідного поняття вченими в Україні та в країнах ЄС. Розвиток адміністративного права України на сучасному етапі відбувається в умовах євроінтеграційних процесів, що актуалізує необхідність перегляду й оновлення доктринальних підходів до розуміння його засадничих елементів, зокрема принципів. У зв'язку з чим вбачається доцільним виокремити низку положень, які можуть бути адаптовані українською правовою наукою з метою поглиблення змісту та розширення методологічного потенціалу вказаного поняття.

По-перше, вартим запозичення є підхід до принципів адміністративного права як засобу судової конкретизації та розвитку адміністративно-правових норм. У країнах ЄС, особливо у практиці Суду Європейського Союзу, принципи розглядаються не лише як загальні нормативні орієнтири, а як джерела права, що прямо застосовуються при вирішенні публічно-правових спорів.

Зокрема, у справі *Ratti* (C-148/78) Суд ЄС наголосив на обов'язковості принципу законних очікувань для органів публічної влади. У справі *Mangold v. Helm* (C-144/04) визнано принцип недискримінації за віком як загальний принцип права ЄС, що підлягає прямому застосуванню, навіть за відсутності повної гармонізації законодавства [7;8]. Запозичення такого підходу у вітчизняне адміністративне право дозволила б підвищити прикладне значення принципів та забезпечити їхню нормативну дієвість. Застосування аналогічної логіки можливе, наприклад, у справах, що стосуються правомірності рішень органів публічного адміністрування, на підставі принципів пропорційності, належного урядування чи правової визначеності. По-друге, заслуговує на увагу орієнтація європейської науки на функціональну ефективність публічного адміністрування. Принципи, такі як пропорційність (Article 5(4) TEU), субсидіарність (Article 5(3) TEU), належне урядування (Article 41 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union), у праві ЄС мають не лише декларативний, а й інструментальний характер. Згідно з рішенням Суду ЄС у справі *Borelli v. Commission* (C-97/91), порушення принципу належного урядування стало підставою для скасування адміністративного рішення, що виявилось несправедливим щодо особи. У

цьому розумінні принципи набувають функціонального виміру, що важливо для модернізації підходів до здійснення публічного адміністрування в Україні [9].

По-третє, перспективним є європейський підхід до інтерпретації принципів як динамічних категорій, здатних до розвитку відповідно до зміни соціально-правової дійсності. У країнах ЄС принципи формуються не лише шляхом закріплення у нормативно-правових актах, але й завдяки прецедентній практиці та правозастосовній інтерпретації. Зокрема, німецький правознавець Рене Зегерс (René Seghers) наголошує на тому, що принципи відіграють роль «правових мостів» між фундаментальними цінностями та регуляторною політикою. Аналогічні ідеї простежуються у працях Жана-Бернара Аубі (Jean-Bernard Auby), який вказує на еволюцію принципів під впливом глобалізації адміністративного права.

У зв'язку з чим, вітчизняна адміністративно-правова думка повинна подолати нормативний консерватизм і сформувати відкриту модель визначення принципів, де значення має не лише законодавче закріплення, а й доктринальне обґрунтування та емпіричне підтвердження через практику правозастосування. Таким чином, запозичення існуючих у європейському адміністративному праві підходів здатне сприяти формуванню орієнтованої на практичні потреби системи принципів адміністративного права в Україні.

Це, у свою чергу, дозволить поглибити інтеграцію національного адміністративного законодавства в європейський правовий простір та забезпечити його відповідність сучасним стандартам належного урядування і правової держави.

Отож, принципи адміністративного права є не ізольованими теоретичними категоріями, а тісно взаємопов'язаними з іншими елементами системи адміністративного права. Їхня всеохопність зумовлює інтегративний характер, що проявляється у впливі на формування норм, правових інститутів, механізмів реалізації та застосування норм адміністративного права. Це засвідчує їх методологічну цінність для системної побудови правової матерії.

Закріплення принципів у нормах адміністративного права слугує підґрунтям для регулювання поведінки суб'єктів адміністративно-правових відносин. Це дає змогу розглядати принципи як джерела поведінкових стандартів, які мають імперативний характер і відіграють роль нормативного орієнтиру для правозастосовної практики.

Можна виокремити п'ять основних функціональних складових принципів адміністративного права: вони є основою галузі; відображають її зміст і систему; служать підґрунтям для правотворення; забезпечують ефективну діяльність суб'єктів адміністративного права; гарантують дотримання прав і свобод людини, стабільність функціонування держави та громадянського суспільства.

Можна стверджувати, принципи адміністративного права виступають не лише як регулятори, а і як інструменти забезпечення прав людини й громадянина. Це особливо актуально в контексті модернізації адміністративного законодавства України, приведення його у відповідність до європейських стандартів верховенства права, правової визначеності, пропорційності та добросовісності адміністративної діяльності.

Отже, існуючі підходи до визначення принципів адміністративного права загалом не суперечать один одному, а, навпаки, гармонійно доповнюють загальну доктрину. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у формулюванні єдиного, доктринально вивіреного та загальновизнаного визначення принципів адміністративного права як основи для уніфікації наукового підходу, правотворення та ефективного правозастосування.

Таким чином, принципи адміністративного права мають фундаментальне значення для функціонування всієї галузі: від нормативного регулювання до правозастосовної діяльності. Їх необхідно розглядати як складну і змістовну категорію, що поєднує регулятивну, системоутворюючу, правозахисну та інституційну функції адміністративного права. Тому подальше наукове опрацювання цієї категорії є ключовим завданням сучасної адміністративно-правової науки.

Узагальнюючи наведені визначення, сформульовані у навчальній юридичній літературі, можна зробити висновок, що принципи адміністративного права – це об'єктивно зумовлені, загальнообов'язкові, стабільні та універсальні положення нормативного, доктринального і судового характеру, які виступають ідейною, змістовною та функціональною основою адміністративно-правового регулювання, визначають логіку побудови, напрями розвитку та механізми реалізації публічного управління, забезпечують системність галузі адміністративного права, слугують критеріями

легітимності дій суб'єктів публічної адміністрації та гарантіями реалізації прав, свобод і законних інтересів особи.

До основних властивостей принципів адміністративного права можна віднести наступні:

1. Об'єктивна зумовленість – принципи адміністративного права виникають не довільно, а як наслідок закономірностей суспільного розвитку, потреб функціонування публічної влади та з урахуванням еволюції правових систем демократичних держав.

2. Загальнообов'язковість – принципи мають універсальну дію для всіх суб'єктів публічної адміністрації, незалежно від їх організаційно-правового статусу, та підлягають обов'язковому дотриманню у процесі правотворчої та правозастосовної діяльності.

3. Стабільність – принципи зберігають свою значущість і дієвість у тривалому часовому вимірі, слугуючи орієнтирами для правотворчості, правозастосування та інтерпретації адміністративно-правових норм.

4. Універсальність – принципи мають міжгалузеве значення, часто виходять за межі адміністративного права та виявляються у суміжних сферах правового регулювання, зокрема у конституційному, європейському та міжнародному публічному праві.

5. Нормативна та доктринальна природа – принципи можуть бути як законодавчо закріплені, так і виведені з правозастосовної практики або наукової доктрини, причому жоден з принципів адміністративного права не має переваги за юридичною силою у межах їх практичного застосування.

6. Функціональність – принципи виконують не лише декларативну, а й конструктивну роль: формують логіку побудови норм адміністративного права, впливають на зміст управлінських і адміністративних процедур, детермінують поведінку органів публічної влади, є основою побудови структури адміністративного права.

7. Ціннісна спрямованість – принципи уособлюють базові правові цінності демократичного суспільства та здійснення публічного адміністрування.

8. Інтегративність – принципи є інструментом гармонізації національного адміністративного права з європейськими стандартами, сприяють впровадженню спільних підходів до належного управління та адміністрування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Schwarze J. European Administrative Law. London: Sweet & Maxwell. 1992. 150 с.
2. Callies C. Subsidiarity and the European Constitution. Baden-Baden: Nomos. 2016.

3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
4. Auby, J.-B. (2017). *Globalisation, Law and the State*. Oxford: Hart Publishing. 228 p.
5. Craig, P. *EU Administrative Law*. Oxford: Oxford University Press. 2012. URL: <https://paris.pubconnect.net/article/1001439297.pdf?cypt=+763QfDPOHR/Yq45mBrtefr60Vb63QJzS2xIhLKlvQw8ggHP18yLmxqMnKW6++0LK7D3SudEx3JT5IN01nJfm86WEBg79kE/z9OmVgtyGQ=>
6. della Cananea, G. (2010). *Due Process of Law Beyond the State*. <https://global.oup.com/academic/product/due-process-of-law-beyond-the-state-9780198788386?cc=ua&lang=en&>
7. Суд Європейського Союзу. Справа C-148/78, *Pubblico Ministero v. Tullio Ratti*, 1979. [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0148>
8. Суд Європейського Союзу. Справа C-144/04, *Werner Mangold v. Rüdiger Helm*, 2005. [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0144>
9. Суд Європейського Союзу. Справа C-97/91, *Oleificio Borelli SpA v. Commission of the European Communities*, 1992. [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61991CJ0097>

Стаття надійшла до редакції 10.10.2025
Стаття рекомендована до друку 26.11.2025

Переглянуто 14.11.2025.
Опубліковано 30.12.2025

N. V. HRYSHYNA

PhD (Law), Associate Professor,
Head of the Department of State Law Disciplines

E-mail: grishinanavi@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6828-5338>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

ON THE PROPERTIES OF THE PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE LAW

ANNOTATION. The effectiveness of public administration and the protection of human rights directly depends on the fundamental ideas of legal understanding embedded in society. The principles of administrative law form the universal dimension of law, symbolizing the spirit of law, which is the basis of the legal system. In view of this, the doctrinal approach to the analysis of the European administrative-legal doctrine, as well as the interpretation of the principles of European administrative law, is an extremely important scientific problem that requires further research and development by domestic lawyers.

An organic component of the modern European integration course of Ukraine is the process of harmonizing national legislation with the legal system of the European Union, within which the adaptation of the norms and principles of administrative law acquires special importance. Such adaptation involves not only the formal approximation of regulatory legal acts, but also, more deeply, the perception of the legal standards of the functioning of public administration that have developed within the administrative space of the EU.

An important normative and doctrinal reference point in this direction is the Concept of Administrative Reform in Ukraine, in which, even at the stage of its development, a target was declared for the gradual creation of such a system of public administration that would ensure Ukraine's gradual entry into the circle of highly developed, legal, democratic states of the European type. This document clearly traces the influence of European principles of executive power organization, developed by the practice of the European Union, as well as scientific thought in the field of European administrative law.

KEYWORDS: *public administration, legal system, public interest, European principles, administrative activity, legal procedure, instruments*

REFERENCES

1. Schwarze, J. (1992). *European Administrative Law*. London: Sweet & Maxwell. 150 p.
2. Calliess, C. (2016). *Subsidiarity and the European Constitution*. Baden-Baden: Nomos.
3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union with protocols and declarations. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (in Ukrainian).
4. Auby, J.-B. (2017). *Globalisation, Law and the State*. Oxford: Hart Publishing. 228p.
5. Craig, P. (2012). *EU Administrative Law*. Oxford: Oxford University Press. URL: <https://paris.pubconnect.net/article/1001439297.pdf?cypt=+763QfDPOHR/Yq45mBrtefr60Vb63QJzS2xIhLKlvQw8ggHP18yLmxqMnKW6++0LK7D3SudEx3JT5IN01nJfm86WEBg79kE/z9OmVgtyGQ=>
6. Della Cananea, G. (2010). *Due Process of Law Beyond the State*. <https://global.oup.com/academic/product/due-process-of-law-beyond-the-state-9780198788386?cc=ua&lang=en&>
7. Court of Justice of the European Union. Case C-148/78, *Pubblico Ministero v. Tullio Ratti*, 1979. [Electronic resource]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61978CJ0148> (in Ukrainian).
8. Court of Justice of the European Union. Case C-144/04, *Werner Mangold v. Rüdiger Helm*, 2005. [Electronic resource]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62004CJ0144> (in Ukrainian).
9. Court of Justice of the European Union. Case C-97/91, *Oleificio Borelli SpA v. Commission of the European Communities*, 1992. [Electronic resource]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61991CJ0097> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 10.10.2025
The article is recommended for printing 26.11.2025

The article was revised 14.11.2025
This article published 30.12.2025